

INSPEKCJA
WETERYNARYJNA
**GŁÓWNY LEKARZ
WETERYNARII**

Warszawa, dnia 22 grudnia 2022 r.

I N S T R U K C J A

Głównego Lekarza Weterynarii

nr BP.0200.1.12.2022

w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu kontroli dobrostanu
brojlerów w gospodarstwie na podstawie badania poubojowego.

Wersja scalona zawiera zmiany wprowadzone aneksem nr 1 z dnia 30 stycznia
2023 r.

Opracowano w:
Główny Inspektorat Weterynarii
Biuro Zdrowia i Ochrony Zwierząt

1. PODSTAWA PRAWNA I CEL INSTRUKCJI

1. Niniejsza Instrukcja została wydana na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej.
2. Na przepisy niniejszej instrukcji nie należy powoływać się przy rozstrzygnięciu o prawach i obowiązkach podmiotów prywatnych, gdyż nie jest dla nich wiążąca.
3. Celem niniejszej instrukcji jest ujednoczenie trybu postępowania:
  - 1) urzędowych lekarzy weterynarii podczas kontroli dobrostanu brojlerów w gospodarstwie na podstawie badania poubojowego w rzeźniach;
  - 2) powiatowych lekarzy weterynarii po otrzymaniu informacji o wynikach kontroli dobrostanu brojlerów na podstawie badania poubojowego w rzeźniach.
4. Stosowanie niniejszej instrukcji, jako aktu prawa wewnętrznego, nie może prowadzić do naruszenia powszechnie obowiązujących przepisów. Na przepisy niniejszej instrukcji nie należy powoływać się przy rozstrzygnięciu o prawach i obowiązkach podmiotów prywatnych, gdyż nie jest dla nich wiążąca.

2. PRZEPISY PRAWNE

Stosowanie niniejszej instrukcji, jako aktu prawa wewnętrznego, nie może prowadzić do naruszenia niżej wymienionych aktów powszechnie obowiązującego prawa:

1. ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2000 z późn. zm.);
2. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 572);
3. ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 306 z późn. zm.);
4. ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421 z późn. zm.);
5. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych, czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady

89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) (Dz.U. L 095 z 7.4.2017, s. 1 z późn. zm.);

6. rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344 z późn. zm.);

3. INFORMACJE, W KTÓRE ZAOPATRUJE SIĘ PRZESYŁKĘ BROJLERÓW DO RZEŻNI

1. Każda przesyłka drobiu w obrocie krajowym, dla której badanie przedubojowe zostało przeprowadzone na terenie gospodarstwa, powinna być zaopatrzona w świadectwo zdrowia zgodne ze wzorem zamieszczonym w rozdz.1 załącznika IV do rozporządzenie wykonawczego Komisji (UE) 2020/2235.
2. Mając na uwadze fakt, iż informacja o obsadzie kurcząt w danym stadzie brojlerów jest niezwykle istotna z punktu widzenia danych, w jakie powinna być zaopatrzona przesyłka kurcząt do rzeźni, urzędowy lekarz weterynarii wystawiający świadectwo zdrowia powinien w pkt 4 ww. świadectwa podać informację o dopuszczalnej obsadzie kurnika (33 kg/m^2 , 39 kg/m^2 , 42 kg/m^2) oraz wartości skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej.
3. Dodatkowo, podając w świadectwie zdrowia adres gospodarstwa urzędowy lekarz weterynarii powinien wpisać oznaczenie kurnika.
4. Posiadacz kurnika jest zobowiązany do cotygodniowej kontroli zagęszczenia, w tym w dniu wysyłki do rzeźni.
5. W przypadku, gdy w gospodarstwie nie przeprowadzono badania przedubojowego i przesyłka nie jest zaopatrywana w świadectwo zdrowia w gospodarstwie, rzeźnia powinna wymagać od posiadacza kurcząt, aby przesyłając do rzeźni informacje łańcucha pokarmowego dla danej przesyłki, dołączył informacje o stosowanej obsadzie, a w przypadku zwiększonej obsady powyżej 33 kg/m^2 dołączył także następujące wymagane informacje: nazwa mieszańca kurcząt brojlerów (jeśli jest znana), wskaźnik śmiertelności dziennej oraz skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej. Podstawą do wymagania ww. danych jest art. 12 f ust. 3 ustawy o *ochronie zwierząt*.
6. Na podstawie art. 12g ustawy o *ochronie zwierząt* podmiot prowadzący rzeźnię ma obowiązek gromadzić, a urzędowy lekarz weterynarii kontrolować dokumenty towarzyszące przesyłce brojlerów, zawierające dane dotyczące:
  - a) gospodarstwa, z którego pochodzą kurczęta brojlery (nazwa i adres),
  - b) kurnika, w którym są utrzymywane kurczęta brojlery (oznaczenie),
  - c) liczby kurcząt brojlerów padłych podczas transportu do rzeźni,

a w przypadku brojlerów pochodzących z kurnika o zwiększonej obsadzie powyżej 33 kg/m² dodatkowo:

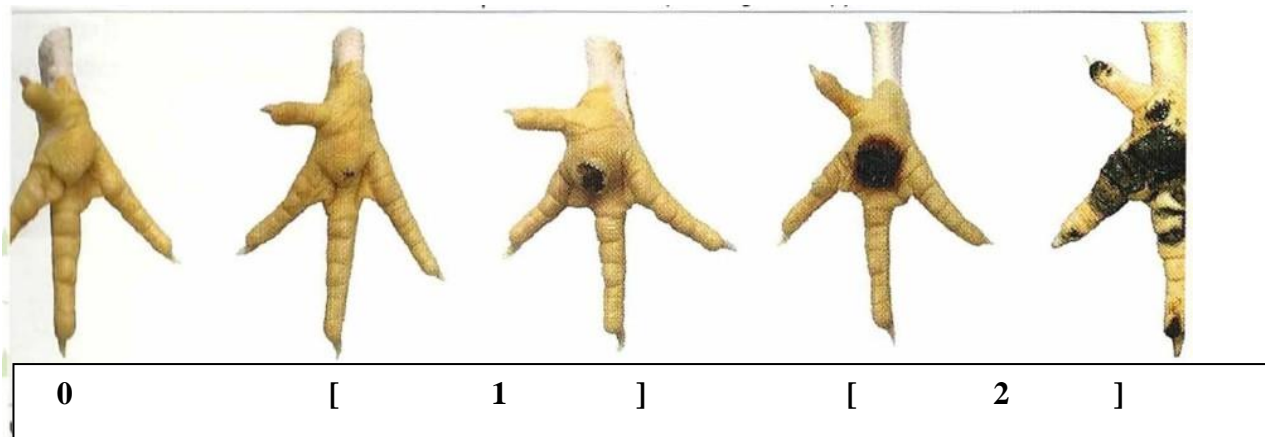
- d) wskaźnik śmiertelności dziennej,
  - e) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej.
7. Powiatowy lekarz weterynarii przeprowadzając kontrolę rzeźni powinien sprawdzać, czy ww. informacje dotyczące partii/przesyłek drobiu są dostarczane do rzeźni i przechowywane przez rzeźnię. W przypadku, gdy posiadacz ptaków nie dołączył ww. informacji, powiatowy lekarz weterynarii powinien sprawdzić, czy rzeźnia wymaga dołączenia takich danych.
8. Dla każdej ubitej partii brojlerów w rzeźni powinny być dostępne:
- a) świadectwo zdrowia, w przypadku gdy badanie przedubojowe było przeprowadzane w gospodarstwie,
  - b) informacje o liczbie kurcząt brojlerów padłych podczas transportu do rzeźni,
  - c) informacje łańcucha pokarmowego,
  - d) wyniki badania poubojowego, w tym częstotliwość występowania przypadków:
    - kontaktowego zapalenia skóry,
    - zarobaczenia i chorób ogólnoustrojowych;
- dotądowo dla partii pochodzących z kurnika o zwiększonej obsadzie:
- e) nazwę mieszańca kurcząt brojlerów, jeżeli jest znana,
  - f) wskaźnik śmiertelności dziennej,
  - g) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej.

4. POSTĘPOWANIE W ZAKRESIE OCENY DOBROSTANU PTAKÓW W RAMACH BADANIA POUBOJOWEGO

Badanie dobrostanu brojlerów w ramach badania poubojowego dotyczy stada utrzymywanego w tym samym czasie w jednym kurniku. W związku z powyższym, w przypadku gdy do rzeźni trafia przesyłka, która składa się z ptaków pochodzących z różnych kurników (po ubiorce z kilku kurników jednocześnie) taka przesyłka nie podlega badaniu.

1. Dla każdego stada należy wykonać opisane poniżej badanie polegające na ocenie po jednej łapce od 100 ptaków. W przypadku, gdy jedno stado jest przesyłane w kilku partiach do różnych rzeźni, w każdej rzeźni dokonuje się badania przesyłki, pochodzącej z tego samego stada.
2. W przypadku, gdy do jednej rzeźni przesyłane są ptaki z tego samego stada w kilku partiach i rzeźnia oraz urzędowy lekarz weterynarii przeprowadzający badanie jest w stanie powiązać te przesyłki ze sobą, tj. będzie wiadomo na etapie badania, że ptaki pochodzą z tego samego stada może zostać wykonane:
  - a) badanie 100 łapek tylko z jednej partii lub

- b) badanie łapek z kilku partii, aby po zsumowaniu uzyskać wynik stu zbadanych łapek, np. 50 łapek z jednej, a 50 z kolejnej partii – ale tylko pod warunkiem, że po kontroli całego stada wyniki zostaną powiązane ze sobą.
3. Jeśli rzeźnia i urzędowy lekarz weterynarii nie są w stanie powiązać kolejnych partii, tak aby wiedzieć, że partie te pochodzą z tego samego stada, wówczas należy przeprowadzić badanie 100 łapek z każdej partii (od 100 ptaków po jeden łapce).
4. Ww. kontroli powinna podlegać każda przesyłka brojlerów pochodzących z gospodarstwa zlokalizowanego na terytorium Polski.
5. Ocena kontaktowego zapalenia skóry powinna być przeprowadzana na podstawie zmian występujących na podszewkach. Wynik badania, tj. liczba łapek ocenionych na 0, na 1 i na 2 w zależności od zmian zapalnych występujących na podszewie oraz całkowita liczba punktów dla przesyłki, powinien zostać odnotowany w dzienniku badania poubojowego w kolumnie „Uwagi” według następującego wzoru :
[ocena dobrostanu : 0-X ; 1- Y ; 2 - Z razem XXX pkt].
 $XXX \text{ pkt} = X \times 0 + Y \times 0,5 + Z \times 2$
6. **Ocena zmian zapalnych** na skórze podszewy:
- 1) ocenie podlega po jednej łapce od 100 ptaków z każdej przesyłki; jeśli jest to możliwe należy pobrać 50 łapek z pierwszej 1/3 i 50 łapek z ostatniej 1/3 partii ;
  - 2) jedna łapka od jednego ptaka bez wstępnej oceny (losowo); do oceny należy brać tylko lewe albo tylko prawe łapki tak, aby nie dochodziło do badania dwóch łapek od tego samego ptaka;
  - 3) łapki, które mają zostać ocenione powinny być umyte i pozbawione naskórka. Jeśli łapki pozyskiwane z linii ubojowej nie są czyste i pozbawione naskórka, należy je umyć oraz usunąć naskórek;
  - 4) Ocenę prowadzi się poprzez oględziny, a w przypadku wątpliwości co do głębokości zmian powinno się dokonać nacięcia zmiany.
7. **Skala oceny zmian zapalnych** na skórze podszewy:
- 0 – brak zmian
  - 1 – zmiany powierzchniowe, przebarwienia o średnicy nie większej niż 0,5 cm
  - 2 – głębokie zmiany ze strupem i owrzodzeniem, przebarwienia o średnicy 0,5 cm i większej

*większa liczba zdjęć dostępna w wersji elektronicznej dokumentu na stronie internetowej:

8. **Po dokonaniu oceny:**

- a) liczba łapek ocenionych na 0 jest mnożona przez 0;
- b) liczba łapek ocenionych na 1 jest mnożona przez 0,5;
- c) liczba łapek ocenionych na 2 jest mnożona przez 2.

Ogólna liczba punktów:

- < 45 punktów: bez uwag;
- 46 - 120 punktów: niski poziom nieprawidłowości;
- > 120 punktów: wysoki poziom nieprawidłowości.

9. **Ostateczna ocena poziomu dobrostanu** – powinna uwzględniać ocenę zmian zapalnych na skórze podszwy oraz skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej:

10. Ocena „bez uwag” powinna mieć miejsce w przypadku, gdy

- 1) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi poniżej wartości $1\% + 0,06\%$ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju podany w dniach (np. dla stada utrzymywanego 42 dni - $[0,01 + (0,0006 \times 42)] \times 100 = 3,52$);
- 2) ocena zmian zapalnych na podszwach do 45 punktów;

11. Ocena „średni poziom dobrostanu” powinna mieć miejsce, gdy:

- 1) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi poniżej wartości $1\% + 0,06\%$ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju podany w dniach;
- 2) ocena zmian zapalnych na podszwach 46 - 120 punktów;
lub
- 1) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi powyżej wartości $1\% + 0,06\%$ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju podany w dniach;
- 2) ocena zmian zapalnych na podszwach 46 -120 punktów;

12. Ocena „niski poziom dobrostanu” powinna mieć miejsce, gdy:
- 1) skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi powyżej wartości $1 \% + 0,06 \% \text{ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju podany w dniach}$;
  - 2) ocena zmian zapalnych na podszwach > 120 punktów

5. POSTĘPOWANIE PO STWIERDZENIU NIEPRAWIDŁOWOŚCI

1. Urzędowy lekarz weterynarii dokonujący oceny poziomu dobrostanu w rzeźni, przekazuje PLW nadzorującemu rzeźnię, w cyklach miesięcznych zestawienia z przeprowadzonej oceny – arkusz – załącznik nr 2. Powiatowy lekarz weterynarii nadzorujący rzeźnię zawiadamia powiatowego lekarza weterynarii nadzorującego gospodarstwo pochodzenia kurcząt o wynikach badania.
2. Powiatowy lekarz weterynarii nadzorujący gospodarstwo:
  - 1) w przypadku stwierdzenia niskiego poziomu dobrostanu, przeprowadza kontrolę dobrostanu kolejnego stada utrzymywanego w danym kurniku i na podstawie wyników kontroli oraz analizy dokumentacji dla wcześniejszych wstawień nakazuje wdrożenie planu naprawczego. W przypadku, gdy w danym kurniku utrzymywane są brojlery w zagęszczeniu przekraczającym 33 kg/m^2 PLW wydaje decyzje o obniżeniu zagęszczenia.
  - 2) w przypadku stwierdzenia średniego poziomu dobrostanu, gdy skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi $> 1 \% + 0,06 \% \text{ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju}$, informuje właściciela gospodarstwa o stwierdzonym problemie i typuje gospodarstwo do kontroli w kolejnym roku. W przypadku stwierdzenia po raz kolejny w danym roku wyżej opisanej sytuacji przeprowadza kontrolę dobrostanu kolejnego stada utrzymywanego w danym kurniku i na podstawie wyników kontroli oraz analizy dokumentacji dla wcześniejszych wstawień nakazuje wdrożenie planu naprawczego. W pierwszej kolejności kontrolą podlegają gospodarstwa o podwyższonej obsadzie brojlerów.
  - 3) w przypadku stwierdzenia średniego poziomu dobrostanu, gdy skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej wynosi $\leq 1 \% + 0,06 \% \text{ pomnożonej przez wiek stada w dniu uboju}$, informuje właściciela gospodarstwa o stwierdzonym problemie. W przypadku stwierdzenia trzeci raz w ciągu 12 miesięcy wyżej opisanej sytuacji, typuje gospodarstwo do kontroli w kolejnym roku.
3. Powiatowy lekarz weterynarii nadzorujący gospodarstwo pochodzenia brojlerów otrzymując wyniki dla jednego stada z różnych rzeźni, porównuje otrzymane wyniki i w przypadku gdy:

- 1) oceny są rozbieżne tzn. od oceny < 45 punktów, do oceny >120 punktów – powiatowy lekarz weterynarii postępuje tak jak w przypadku stwierdzenia średniego poziomu dobrostanu w stadzie pochodzącym z danego gospodarstwa;
- 2) oceny różnią się w górnych granicach tzn. od oceny 46-120 punktów do oceny >120 punktów – powiatowy lekarz weterynarii postępuje tak jak w przypadku stwierdzenia niskiego poziomu dobrostanu w stadzie pochodzącym z danego gospodarstwa;
- 3) oceny różnią się w dolnych granicach tzn. od oceny < 45 punktów od oceny 46-120 punktów - powiatowy lekarz weterynarii nie podejmuje żadnych działań w stosunku do gospodarstwa.

6. KONTROLA W GOSPODARSTWIE

1. Kontrola przeprowadzana przez powiatowego lekarza weterynarii po otrzymaniu powiadomienia z rzeźni ma na celu stwierdzenie, czy warunki panujące w kurniku sprzyjają powstawaniu u kurcząt zapalenia skóry stóp. W związku z powyższym, kontrola taka powinna być przeprowadzana co najmniej w drugiej połowie cyklu produkcyjnego, kiedy jest większa możliwość ujawnienia się nieprawidłowości.

Kontrola swym zakresem powinna obejmować :

- 1) kontrolę dokumentacji
- 2) kontrolę warunków utrzymania obejmującą sprawdzenie m.in.:
  - a) ściółki,
  - b) systemu wentylacji/systemu ogrzewania,
  - c) zagęszczenia ptaków,
  - d) systemu pojenia.
2. **Kontrola dokumentacji** - zgodnie z art. 12 f *ustawy o ochronie zwierząt* posiadacz kurnika lub opiekunowie są zobowiązani do prowadzenia dla każdego kurnika, w którym są utrzymywane kurczęta brojlery, dokumentację zawierającą informacje o:
  - a) liczbie wprowadzonych kurcząt brojlerów,
  - b) powierzchni użytkowej,
  - c) liczbie padłych kurcząt brojlerów stwierdzonej podczas każdej kontroli i przyczynach ich śmierci,
  - d) liczbie kurcząt brojlerów uśmierconych i przyczynach ich uśmiercenia,
  - e) liczbie kurcząt brojlerów pozostałych w stadzie po sprzedaży lub po uśmierceniu;
  - f) nazwie mieszańca kurcząt brojlerów, jeżeli jest znana.

Kontrola dokumentacji powinna polegać na weryfikacji, czy posiadacz kurnika prowadzi i w jakim zakresie wymaganą dokumentację, w szczególności w zakresie obsady, wskaźników śmiertelności dziennej oraz skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej

3. **Kontrola warunków utrzymania** - powiatowy lekarz weterynarii powinien w pierwszej kolejności skontrolować stan skóry na podszwach u co najmniej 20 ptaków, w celu oceny ewentualnych zmian zapalnych. Ponadto, powiatowy lekarz weterynarii powinien zwrócić uwagę, w szczególności na te elementy środowiska, które mogą mieć wpływ na powstawanie zmian zapalnych na łapkach. Występowanie zmian zapalnych skóry jest wskaźnikiem niskiego poziomu dobrostanu, niezależnie od tego czy wszystkie parametry określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi *w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej* są spełnione.

Podstawowe przyczyny powstawania kontaktowego zapalenia skóry stóp to:

- a) złej jakości ściółka,
- b) zwiększone zagęszczenie ptaków - zwiększona wilgotność, zmniejszona mobilność ptaków,
- c) system pojenia – zwiększenie zawilgocenia ściółki,
- d) żywienie – właściwy dobór oraz bilans poszczególnych składników pokarmowych w mieszance wpływa na wodnistość odchodów ptaków, a w konsekwencji decyduje o wilgotności ściółki, np.:
  - duża zawartość niestrawnych węglowodanów pochodzenia roślinnego np. soja, może prowadzić do zwiększonej lepkości odchodów;
  - nadmiar lub wzajemne niezbilansowanie dodatków mineralnych, jak np. sodu, chloru, magnezu i potasu, które mogą stymulować nadmierną konsumpcję wody oraz rozwadniać odchody;
  - niedobory witamin i mikroelementów (np. cynku, biotyny, wit. B) powodują podatność skóry na uszkodzenie;
  - nadmiar tłuszczu lub tłuszcz złej jakości powoduje wzrost zawartości tłuszczu w odchodach;
  - dieta bogata w białko zwiększa pobór wody (woda pobierana jest przez brojlery w blisko dwukrotnej ilości w stosunku do pobrania paszy).

4. **Kontrola ściółki** obejmuje:

- 1) jakość ściółki - dobrej jakości ściółka powinna charakteryzować się następującymi właściwościami:
  - a) być sucha i czysta (biologicznie i fizykochemicznie);
  - b) być wolna od substancji toksycznych, drobnoustrojów itp.;
  - c) być higroskopijna (powinna być dobrze rozdrobniona);
  - d) mieć odczyn kwaśny - powoduje to ograniczenie namnażania mikroorganizmów - optymalne pH dla rozwoju bakterii waha się w granicach 6,5-8,0;

- e) mieć niską pylistość - znaczna pylistość np. słomy świadczy o jej niskiej jakości i powinno ją to eliminować jako potencjalny materiał ściółkowy;
  - f) mieć dobrą puszystość - cecha ta wpływa na ograniczenie występowania podrażnień i okaleczeń łap ptaków, jak również na minimalizację stanów zapalnych stawów, występowanie odleżyn, perozy.
- 2) rodzaj ściółki - najczęściej stosowana jest rozdrobniona słoma, która dobrze izoluje ptaki od podłoża, jest miękka i ma dobre właściwości higroskopijne; dobrze sprawdzają się także wióry z drzew liściastych, które są lekkie, sypkie i nie mają tendencji do zbrylania się pod wpływem wilgoci

Właściwości higroskopijne różnych materiałów przedstawia poniższa tabela:

Rodzaj materiału (100 kg)	Ilość wody (kg)
Wióry drzewne (z drzew liściastych)	145
Trociny	152
Słoma pszenna	257
Słoma żytnia	265
Sieczka słomiasta	280
Pellet ze słomy	370
Torf	404

- 3) czystość ściółki – ściółka po około 4 tygodniach od położenia wydziela znaczne ilości ciepła (nawet do 10 kcal/godz./m²); jest to zjawisko niekorzystne, szczególnie w okresie upałów, ponieważ może prowadzić do przegrzania ptaków; w sytuacji, gdy ściółka jest znacznie zabrudzona, należy przeprowadzić tzw. zabiegi pielęgnacyjne:
- usuwanie ściółki z miejsc bardzo zawilgoconych (okolice poidel) i dościelaniu suchego materiału,
  - posypywanie ściółki ziarnami zbóż lub żwirem (drób grzebiąc, powoduje przewietrzanie ściółki), superfosfatem (0,3-0,7 kg superfosfatu na 1 m² ściółki) oraz innymi dodatkami zmniejszającymi wilgotność ściółki i obniżającymi stężenie gazów,
  - dościelenie cienkiej warstwy nowego materiału ściółkowego.
- Zwykle wilgotność ściółki pod koniec cyklu produkcyjnego waha się pomiędzy 25% – 35%. Celem jest utrzymanie wilgotności ściółki w trakcie cyklu produkcyjnego pomiędzy 20% a 25%.
- Ściółka o wilgotności poniżej 30% jest sypka i wypada z otwartej dłoni. Zbyt wilgotna ściółka zlepia się.

Oglądając ściółkę należy zwrócić uwagę na kolor (wilgotna ściółka jest ciemniejsza) oraz strukturę zlepianie się ściółki świadczy o wczesnym stadium problemu ze zbyt dużą wilgotnością.

Skala oceny ściółki :

0 – ściółka sucha i sypka (łatwo ją poruszyć stopą);

1 – sucha ale nie sypka (trudno ją poruszyć stopą);

2 – w ściółce pozostają ślady buta; ściółka łatwo się zlepia ale bryłki te nie są trwałe i łatwo się rozpadają;

3 – ściółka przykleja się do butów; łatwo zlepia się w trwałe bryłki ;

4 – ściółka tworzy na powierzchni twarda skorupę; ściółka znajdująca się pod skorupą jest lepka im łatwo przykleja się do butów.

Ocena 3 i 4 jest nieakceptowalna; ocena 2 jedynie w ostatnich dniach tuczu.

- 4) głębokość ściółki – warstwa ściółki powinna mieć 5-8 cm; w czasie upałów, można rozkładać cieńszą warstwę ściółki, dzięki czemu ciało siedzącego ptaka oddaje większą ilość ciepła; z kolei zawarte w spulchnionej ściółce powietrze zwiększa jej właściwości izolacyjne, dlatego rozłożenie grubszej warstwy ściółki zimą (20-30 cm) pozwala na podniesienie temperatury w kurniku.
5. **Kontrola systemu wentylacji/systemu ogrzewania** - utrzymanie prawidłowych parametrów ściółki umożliwi sprawny system wentylacji oraz ogrzewania kurnika. Wilgotność względna powinna być utrzymana na poziomie 50 – 70 %. W przypadku wystąpienia okresów o podwyższonej wilgotności względnej (RH) można zwiększyć wydajność wentylacji, w wyniku czego nastąpi obniżenie się temperatury i zostanie włączone ogrzewanie. Warto pamiętać, że zmiana temperatury o 1°C powoduje zmianę wilgotności względnej o około 4%, np. jeśli w kurniku jest 20°C i 80% RH, możliwe jest obniżenie wilgotności względnej do wartości poniżej 70%, poprzez podniesienie temperatury z 20°C do 23°C.
6. **Kontrola zagęszczenia ptaków** - Powiatowy lekarz weterynarii przed rozpoczęciem kontroli w gospodarstwie, w którym utrzymywane są brojlery powinien zapoznać się z informacją, jakie zagęszczenie kurcząt jest dopuszczalne w danym kurniku. Kontrola zagęszczenia powinna zostać przeprowadzona na podstawie:
- wyników cotygodniowych pomiarów przeprowadzanych przez producenta,
  - danych otrzymanych z rzeźni.
- Należy zweryfikować, czy dane z rzeźni w zakresie liczby zwierząt poddanych ubojowi z przesyłki wysłanej przez danego producenta nie różnią się od danych posiadanych przez producenta. W przypadku gdy ptaki z jednego stada wysłano do kilku rzeźni, należy zsumować dane dotyczące liczby ubitych ptaków ze wszystkich rzeźni i porównać je z danymi w zakresie liczebności stada wykazanymi przez producenta.

Ponieważ kontrola zagęszczenia prowadzona jest na podstawie dokumentacji może dotyczyć także stad utrzymywanych poprzednio.

7. **Kontrola systemu pojenia** - system zadawania wody w istotny sposób wpływa na stan ściółki. Poidła powinny znajdować się na właściwej wysokości

a) poidła okrągłe niewiele powyżej grzbietów brojlerów,

b) poidła smoczkowe – tak, aby ptaki musiały nieco wyciągać szyję, żeby się napić.

Istotny jest poziom wody w poidłach oraz właściwa liczba poideł. W przypadku poideł dzwonowych, po ukończeniu przez ptaki pierwszego tygodnia życia wystarcza zapewnienie poziomu 1 cm wody. W przypadku systemu smoczkowego, ważne jest ciśnienie wody w instalacji. Zbyt wysokie ciśnienie powoduje skapywanie wody ze smoczków.

Niewystarczająca liczba poideł wpływa na zwiększoną aktywność ptaków wokół poideł, co powoduje nadmierne rozchlapywanie wody.

Wszelkie usterki systemu pojenia polegające na przeciekaniu lub zablokowaniu poidła powinny być natychmiast usuwane.

7. DZIAŁANIA W PRZYPADKU STWIERDZENIA NIEPRAWIDŁOWOŚCI W GOSPODARSTWIE

1. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, jednak wyłącznie gdy określony obowiązek wynika bezpośrednio z przepisu prawa (treść obowiązku jest wprost zawarta w przepisie i nie wymaga konkretyzacji), PLW ma możliwość skierowania sprawy do postępowania egzekucyjnego, stosownie do art. 3 § 1 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. *o postępowaniu egzekucyjnym w administracji* (Dz. U. z 2022 r. poz. 479 z późn. zm.). Organem egzekucyjnym w postępowaniu egzekucyjnym obowiązku niepieniężnego wynikającego bezpośrednio z przepisu prawa, zgodnie z art. 20 § 1 pkt 1 ww. ustawy, jest wojewoda. PLW w tym postępowaniu, zgodnie z art. 1a pkt 13 i art. 5 § 1 pkt 2 ustawy, występuje w charakterze wierzyciela. Do jego obowiązków, zgodnie z art. 15 ustawy, należy przesłanie zobowiązanemu pisemnego upomnienia, zawierającego wezwanie do wykonania obowiązku, w terminie 7 dni od dnia doręczenia upomnienia, z zagrożeniem skierowania sprawy na drogę postępowania egzekucyjnego. Następnie, po bezskutecznym upływie terminu, PLW winien wystawić tytuł wykonawczy i przesłać go organowi egzekucyjnemu wraz z dowodem doręczenia upomnienia, zgodnie z art. 26 i art. 27 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
2. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, gdy określony obowiązek nie wynika bezpośrednio z przepisu prawa, a jednocześnie stanowi obowiązek wynikający bezpośrednio z aktów prawa UE lub aktów prawa krajowego przyjętych przez Polskę w celu stosowania prawodawstwa UE PLW, na podstawie art. 138 rozporządzenia

Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 wprowadza właściwe środki, aby zapewnić podjęcie przez dany podmiot działań naprawczych oraz zapobieżenie dalszym przypadkom występowania niezgodności, w tym celu może podjąć m.in. następujące działania:

- a) nałożenie procedur sanitarnych lub podjęcie wszelkich innych działań uważanych za niezbędne do zapewnienia zgodności z zasadami dotyczącymi zdrowia zwierząt lub dobrostanu zwierząt,
  - b) ograniczenie lub zakaz wprowadzania do obrotu, przywozu lub wywozu żywności lub zwierząt,
  - c) zawieszenie działania lub zamknięcie całego lub części gospodarstwa na właściwy okres czasu,
  - d) wszelkie inne środki jakie właściwy organ uznaje za właściwe.
3. PLW wydaje decyzję administracyjną z określeniem terminu realizacji jej postanowień. Należy pamiętać, iż w przypadku wydawania decyzji administracyjnej na podstawie art. 138 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2017/625 o realizacji nakazów w wyznaczonym terminie, nie ma możliwości wydania kolejnej decyzji w zakresie naruszeń objętych poprzednią decyzją, zaostrzającej nałożone nakazy lub zakazy np. ograniczenie obrotu zwierzętami w przypadku braku realizacji nakazów przez podmiot. W przypadku ww. decyzji, zgodnie z zasadami postępowania administracyjnego, PLW musi doprowadzić do wyegzekwowania nałożonych nakazów poprzez egzekucję decyzji, stosując odpowiednie środki egzekucyjne .
4. W związku z powyższym, PLW wydając decyzję administracyjną powinien dokładnie rozważyć jakie środki powinny zostać zastosowane.
5. W każdym przypadku podejrzenia, iż doszło do naruszenia *art. 35 ustawy o ochronie zwierząt*, powiatowy lekarz weterynarii powinien złożyć, w trybie i na zasadach określonych we właściwych przepisach, *zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa*.
6. W każdym przypadku stwierdzenia, iż doszło do naruszenia *art. 37d ust.1 ustawy o ochronie zwierząt*, powiatowy lekarz weterynarii powinien nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego.
7. Powiatowy lekarz weterynarii powinien przesłać informację zwrotną o podjętych działaniach do powiatowego lekarza weterynarii nadzorującego rzeźnię, od którego otrzymał informację o nieprawidłowościach.

8. RAPORTOWANIE O PRZEPROWADZONYCH KONTROLACH

1. Urzędowy lekarz weterynarii w rzeźni wypełnia arkusz, stanowiący załącznik nr 2 do

niniejszej instrukcji, do którego wprowadza niezbędne informacje dotyczące wszystkich przesyłek brojlerów ubijanych w danej rzeźni. Powyższe informacje urzędowy lekarz weterynarii przekazuje powiatowemu lekarzowi w systemie miesięcznym do 10 dnia każdego miesiąca następującego po okresie sprawozdawczym.

2. PLW przekazuje do WLW informacje dotyczące wysłanych i otrzymanych powiadomień dotyczących niskiego i średniego poziomu dobrostanu zwierząt oraz przeprowadzonych kontroli.

3. WLW przesyła do GLW informację zbiorczą, zgodnie ze wzorem zamieszczonym w załączniku 3, do dnia 30 marca roku następującego po roku sprawozdawczym.

9. PRZEPIS KOŃCOWY

Niniejsza instrukcja wchodzi w życie 15 dni od dnia podpisania przez Głównego Lekarza Weterynarii.

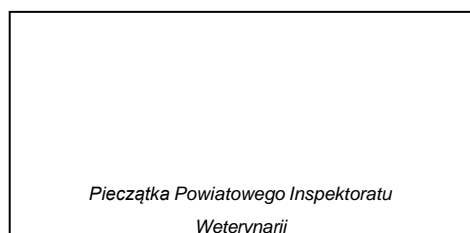
Załączniki :

- 1 – skrócona lista kontrolna, która może być stosowana w przypadku kontroli gospodarstwa utrzymującego brojlery po otrzymaniu informacji z rzeźni
- 2 – arkusz urzędowego lekarza weterynarii przeprowadzającego ocenę poziomu dobrostanu kurcząt brojlerów w rzeźni – służący do dokumentowania prowadzonej oceny
- 3 – wzór raportu dotyczącego wysłanych i otrzymanych powiadomień dotyczących niskiego i średniego poziomu dobrostanu zwierząt oraz przeprowadzonych kontroli.

Zatwierdził:

Paweł Niemczuk

Główny Lekarz Weterynarii

LISTA KONTROLNA SPIWET - dobrostan (BROJLERY)

Data rozpoczęcia kontroli .....

Data zakończenia kontroli .....

Przerwy .....

Protokół kontroli Nr....., przeprowadzonej w związku z powiadomieniem Powiatowego Lekarza Weterynarii w ..... z dnia... .....w związku ze stwierdzonym średnim/niskim poziomem dobrostanu brojlerów na podstawie badania poubojowego przeprowadzonego w zakładzie ..... w dniu .....

Kontrolę prowadzono na podstawie upoważnienia Powiatowego Lekarza Weterynarii w ..... z dnia ..... nr .....

Czynności kontrolne poprzedzono okazaniem legitymacji służbowej oraz upoważnienia do przeprowadzenia kontroli.

Niniejszy protokół jest przeznaczony do dokumentowania stwierdzonych niezgodności z wymaganiami zawartymi w:

1. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 572) - UOZ,
2. ustawie z dnia 11 marca 2004r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 1421 z późn. zm.) – UOZZCZ
3. rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344 z późn. zm.), – MRiRW 2010,
4. rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie sposobu ustalania poziomu obsady kurcząt brojlerów w kurniku, w którym są one utrzymywane (Dz.U z 2009 r. Nr 223 poz. 1784)
5. rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 września 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzorów tej dokumentacji i ewidencji (Dz.U. Nr 224, poz.1347) – MRiRW 2011,

Niniejszy protokół może stanowić podstawę do wdrożenia nakazowego postępowania administracyjnego lub zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia.
Kontrolowany został poinformowany o jego prawach i obowiązkach w trakcie kontroli.

Imię i nazwisko rolnika, nazwa i forma prawna działalności lub imię i nazwisko przedsiębiorcy:		Weterynaryjny numer identyfikacyjny:
Adres gospodarstwa:		
Specyfikacja produkcji zwierzęcej:		
Brojlery kurze	Oznaczenie kurnika: Liczba ptaków: Zagęszczenie ptaków: Dzień od wstawienia:	rodzaj ściółki
Dane właściciela/kierownika lub osoby przez niego upoważnionej zwanego w dalszej części „Kontrolowanym”:		
Imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe kontrolującego:		

I. warunki utrzymywania		P	N	ND
1.	Kurnik wyposażony jest w urządzenia do karmienia (MRiRW 2010 § 35 pkt 1)			
2.	Kurnik wyposażony jest w urządzenia do pojenia. (MRiRW 2010 § 35 pkt 2)			
3.	Kurnik wyposażony jest w ściółkę. (MRiRW 2010 § 35 pkt 3)			
3a	Rodzaj ściółki			
4.	W kurniku stosuje się oświetlenie sztuczne, oświetlające co najmniej 80% powierzchni użytkowej o natężeniu co najmniej 20 lux.....lux			
5.	Wyposażenie oraz sprzęt w kurniku oraz sam kurnik jest czyszczony i dezynfekowany każdorazowo przed wstawieniem nowego stada. (MRiRW 2010., § 36 ust. 2)			
6.	Właściwe stężenie CO ₂ , H ₂ S, NH ₃ oraz temperatura. (MRiRW 2010 § 7 ust. 1)			
6a	stężenie CO ₂			
6b	stężenie H ₂ S			
6c	stężenie NH ₃			
6d	Temperatura			
6e	Wilgotność			
7.	Brojlery dogląda się co najmniej dwa razy dziennie. (MRiRW 2010. § 6 ust. 2)			
8.	Brojlerom zapewniono stały dostęp do paszy lub karmione są w okresach oświetlenia. (MRiRW 2010 § 13 ust. 2)			
8a	Rodzaj paszy – nazwa, producent.....			

8b	Stosowane dodatki paszowe			
9.	Brojlery mają zapewniony stały dostęp do wody. (MRiRW 2010 § 10 ust. 1)			
10.	Kurnik jest wyposażony w system wentylacji, a jeśli to konieczne w systemy ogrzewania i schładzania, zapewniający właściwy poziom amoniaku i dwutlenku węgla, temperatury i wilgotności względnej. (MRiRW 2010 § 37 pkt 4)			
11.	Zagęszczenie kurcząt nie przekracza 33 kg/m ² śr. masa kurcząt .....X .....liczba kurcząt = ...kg/..... m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką = ...kg/m ² (MRiRW 2010 § 34)			
11 a	Maksymalne zagęszczenie ptaków w kurniku. .....m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką x 33kg =.....			
12.	Zagęszczenie kurcząt nie przekracza 39 kg/m ² śr. masa kurcząt .....X .....liczba kurcząt = ...kg/..... m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką = ...kg/m ² (MRiRW 2010 § 37)			
12 a	Maksymalne zagęszczenie ptaków w kurniku. .....m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką x 39kg =.....			
13.	Zagęszczenie kurcząt nie przekracza 42 kg/m ² śr. masa kurcząt .....X .....liczba kurcząt= .....kg/.....m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką =.....kg/m ² (MRiRW 2010 § 38)			
13 a	Maksymalne zagęszczenie ptaków w kurniku. .....m ² pow. użytkowej pokrytej ściółką x 42kg =.....			
II Dokumentacja				
14.	Posiadacz kurnika prowadzi i przechowuje co najmniej 3 lata dokumentację dla każdego kurnika zawierającą informacje o: a) liczbie wprowadzonych kurcząt brojlerów, b) powierzchni użytkowej, c) liczbie padłych kurcząt brojlerów stwierdzonej podczas każdej kontroli i przyczynach ich śmierci, d) liczbie kurcząt brojlerów uśmierconych i przyczynach ich uśmiercenia, e) liczbie kurcząt brojlerów pozostałych w stadzie po sprzedaży lub po uśmierceniu; oraz nazwę mieszańca kurcząt brojlerów, jeżeli jest znana. (UOZ art. 12 f ust. 1 i 2)			
15.	Zwiększona obsada kurnika została zgłoszona powiatowemu lekarzowi weterynarii co najmniej 15 dni przed umieszczeniem stada w kurniku, (UOZ art. 12 d pkt 2)			
16.	Posiadacz kurnika prowadzi i aktualizuje dokumentację zawierającą szczegółowy opis systemu produkcji (MRiRW 2010 § 37 pkt 2)			

17.	Skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej nie przekroczył wartości 1%+0,06% x wiek stada. <div style="text-align: right;"><i>(MRiRW 2010 § 38 pkt 3)</i></div>			
Opis niezgodności zaznaczonych w kolumnie „N” (Ocena Negatywna) oraz ich zakresu				
Zalecenia Kontrolującego:				
Zastrzeżenia lub wyjaśnienia kontrolowanego do niniejszego protokołu ^{1,2}				
<p>Adnotacja o załącznikach.</p> <p>Protokół sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach. Jeden egzemplarz pozostawiono u Kontrolowanego</p> <p style="text-align: center;">..... (data i podpis Kontrolowanego)</p> <p>albo, w przypadku odmowy przyjęcia, doręczono Kontrolowanemu za zwrotnym potwierdzeniem odbioru dnia ..... r.</p> <p style="text-align: center;">..... (data i podpis kontrolującego)</p> <p>Adnotacja o odmowie wpuszczenia urzędowego lekarza weterynarii na teren gospodarstwa.</p> <p style="text-align: center;">..... (data i podpis kontrolującego)</p> <p>Adnotacja o odmowie podpisania protokołu kontroli przez Kontrolowanego.^{2,3)}</p>				

.....
(data i podpis kontrolującego)

Protokół podpisali:

.....
(data i podpis Kontrolowanego)

.....
(pieczęć, data i podpis kontrolującego)

POUCZENIE

- 1) **Zastrzeżenia** do protokołu można zgłosić **w terminie 7 dni** od dnia otrzymania protokołu kontroli;
- 2) W przypadku odmowy podpisania protokołu, istnieje obowiązek złożenia na tę okoliczność, przez Kontrolowanego, **w terminie 7 dni** od daty otrzymania protokołu, **wyjaśnień** dotyczących przyczyn odmowy podpisania protokołu kontroli.

Odmowa podpisania protokołu kontroli nie stanowi przeszkody do podpisania go przez kontrolującego i realizacji ustaleń kontroli.

Urzędowy Lekarz Weterynarii w .....

Ocena dobrostanu kurcząt na podstawie zmian na łapkach

L.p.	Data	Numer partii	Właściciel	Kurnik	Numer weterynaryjny	Powiat	Liczba kurcząt dostarczona do uboju	Średnia waga	Skumulowany wskaźnik śmiertelności	Liczba łapek ocenionych na:			Punkty	Poziom dobrostanu	Kontrola liczby łapek	Rodzaj odstawy	Lek.wet. dokonujący oceny dobrostanu
										0	1	2					
																główna	
																podbiórka	

województwo									
powiat	Liczba wysłanych powiadomień* do PLW nadzorującego kurnik (dot. powiatów na terenie których znajduje się rzeźnia drobiu)	Liczba otrzymanych powiadomień* z rzeźni		Liczba skontrolowanych gospodarstw w których w rzeźni stwierdzono niski poziom dobrostanu	Liczba producentów w stosunku do których zastosowano				
		niski poziom dobrostanu	średni poziom dobrostanu		zakaz stosowania obsady powyżej 33 kg/m ²	wezwanie do złożenia wyjaśnień oraz przedłożenia planów działań naprawczych	nakazy – decyzje administracyjne/ zalecenia w protokole	zgłoszenie do organów ścigania	inne

*jako 1 powiadomienie należy rozumieć informację dotyczącą jednego gospodarstwa np. jeżeli do jednego PLW wysyłana jest jedna informacja dot. 2 gospodarstw na terenie powiatu, należy uznać że są to 2 powiadomienia